

KAPITOLA 2

Diferenciace sporného a nesporného řízení

Vymezení hranic mezi sporným a nesporným řízením je velice složité a je předmětem bádání a dohadů mnoha předních procesualistů. Hranice vymezení lze těžko určit, neboť nelze nesporná řízení obecně charakterizovat, protože nesporná řízení, tedy zvláštní druhy řízení, netvoří ucelený komplex tak jako řízení sporná. Jde vlastně o určitý soubor zvláštních řízení, která se od sebe navzájem liší. Spojuje je pouze to, že nejde o řízení sporné.

Rozdílů mezi sporným a nesporným řízením je mnoho, přičemž ne všechny jsou základní a podstatné, tedy ne určujícími pro podstatu sporného a nesporného řízení jako dvou samostatných procesních druhů. Řada teorií se zaměřuje pouze na některé z rozdílů, které mezi těmito řízeními existují. Některé z teorií staví na tom, že rozhodnutí ve sporném řízení mají charakter deklaratorní (což však neplatí bez výjimky, například rozhodnutí o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví, které je vydáváno ve sporném řízení, má účinky konstitutivní), naopak v nesporném řízení mají téměř všechna rozhodnutí charakter konstitutivní, tedy z hlediska hmotného práva jsou právní skutečností, která zakládá vznik, změnu nebo zánik právního vztahu (opět to neplatí bez výjimky – například řízení o úschovách).

Tuto teorii nepodporoval Steiner, který měl za to, že je nutné hledat bod odlišení již v samotných právních vztazích, a nikoli až v účincích rozhodnutí. První skupinou takových vztahů jsou dvoustranné vztahy, kde je z různých důvodů dána na jedné straně povinnost a na druhé straně oprávnění. Tyto dvě strany stojí v pozici odpůrců a jedná se o řízení sporné. Druhou skupinou vztahů jsou všechny zbylé hmotněprávní vztahy, kde strany nejsou, ale ani nemohou být v postavení odpůrců. Podle tohoto rozlišení může dojít i ve sporném řízení k vydání konstitutivního rozhodnutí.¹⁷

Další teorie pro rozlišení sporného a nesporného řízení je hledisko represe a prevence. Ve smyslu represe se jedná o nalézání již existujícího práva mezi stranami, které je nějakým způsobem rušeno, a to je předmětem sporných řízení.

U nesporných řízení jde o preventivní funkci, neboť se v řízení jedná o spolupůsobení při vzniku, změně či zániku právních vztahů.¹⁸

---

¹⁷ Steiner, V. *Základní otázky občanského práva procesního*. 1. vydání. Praha: Academia, 1981, str. 277.

¹⁸ Hora, V. *Civilní právo procesní*. I. díl. Praha: Věšrd, 1922, str. 34.

Některé teorie vychází při diferenciaci sporných a nesporných řízení především z procesního hlediska. Například Štajgr měl za to, že pouze splněním více kritérií kumulativně lze o daném řízení bez pochybnosti prohlásit, že je sporné, a jinak, pokud některá z podmínek chybí, půjde o řízení nesporné. Těmito podmínkami jsou: zahájení řízení výhradně na návrh, ke kterému je oprávněn výlučně účastník, právním vztahem, který je předmětem řízení, mohou účastníci volně disponovat a nakonec, že si účastníci musí být vzájemnými odpůrci.¹⁹

Podle Zoulíka lze rozlišení sporného a nesporného řízení jako dvou samostatných procesních druhů provést jen na základě takové diference, která se týká přímo jejich podstaty, neboť kdyby neexistoval rozdíl v jejich podstatě, bylo by je stěží za samostatné druhy řízení považovat. Řešit podstatu procesu znamená řešit jeho vztah k hmotnému právu. Z toho vyplývá, že diferenciací kritérium mezi řízením sporným a nesporným je třeba hledat nikoli v rozdílech, které se týkají zásad řízení a jednotlivých procesních institutů, ale v rozdílnosti vztahu sporného a nesporného řízení k hmotnému právu. Podstata diference je v rozdílnosti účelu obou druhů řízení.²⁰

Teorie rozlišující sporné řízení z hlediska represe a prevence Zoulík neuznával, neboť správně poukazyval na to, že i ve sporném řízení jsou vydávána rozhodnutí působící preventivně – například předběžná opatření. Polemizoval i s teorií rozlišující obě řízení pouze podle toho, zda jsou v nich vydávána deklaratorní nebo konstitutivní rozhodnutí, byť uznával, že rozdíly mezi konstitutivními a deklaratorními rozhodnutími se týkají podstaty procesu a zejména jeho vztahu k hmotnému právu. Svou polemiku uzavřel tím, že sporné řízení je řízením, jehož cílem je prostřednictvím deklaratorních rozhodnutí poskytovat ochranu již existujícím hmotněprávním vztahům. Nesporné řízení je pak řízením, jehož cílem je prostřednictvím konstitutivních rozhodnutí zakládat, měnit nebo rušit hmotněprávní vztahy. Rozdílnost cílů obou druhů řízení se promítá do procesních rozdílů mezi nimi a je vlastně základem, který je podmiňuje. Nejpodstatnější jsou – pravomoc soudů, okruh subjektů, které mají účast na řízení, rozdílnost procesních zásad a účinky rozhodnutí.²¹

Hledisko diferenciacie sporného a nesporného řízení z hlediska vazby těchto řízení na hmotné právo se projevilo po přijetí nového občanského zákoníku – zák. č. 89/2012 Sb. K tomuto zákonu bylo nutné přijmout další doprovodné zákony a občanský soudní řád byl hlavním doprovodným předpisem. Dle věcného záměru k novelizaci občanského soudního řádu byly navrženy **dvě varianty**. **První** – přijetí novelizace při zachování dosavadní koncepce občanského soudního řádu.

---

¹⁹ Štajgr, F. *Některé teoretické otázky civilního práva procesního*. Praha: Acta universitatis caroline, 1969, str. 55.

²⁰ Zoulík, F. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*. Praha: Academia, 1969, str. 46.

²¹ Zoulík, F. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*. Praha: Academia, 1969, str. 62.

Tento zákon by tedy nadále upravoval jak řízení sporné, tak řízení v nesporných věcech. Jeho novelizace by reflektovala rekodifikovanou úpravu hmotného práva, což by prakticky znamenalo, že dojde ke komplexnímu přepracování části třetí hlavy páté občanského soudního řádu (nazvané zvláštní ustanovení) a k dalším souvisejícím úpravám napříč celým kodexem. **Druhá** – novelizace občanského soudního řádu s vypuštěním části třetí hlavy páté nazvané zvláštní ustanovení a zvláštní řízení upravit samostatným předpisem.

Podle této varianty by právní úprava civilního řízení byla obsažena ve dvou samostatných zákonech. Jedním z nich by byl současný občanský soudní řád, v rámci jehož novelizace by došlo ke zrušení ustanovení části třetí hlavy páté (nazvané zvláštní ustanovení) a dále ke zrušení těch ustanovení, která se vztahují k řízení v nesporných věcech (tedy zejména výjimek z obecné úpravy). Zároveň by došlo k vypracování nového zákona o nesporném řízení soudním, který bude komplexně upravovat civilní soudní řízení v nesporných věcech, a to za subsidiárního použití občanského soudního řádu.²²

Dle závěrů věcného záměru byla doporučena jako vhodnější varianta druhá, tedy oddělení právní úpravy soudního řízení sporného a nesporného.

Kromě shora uvedených variant byla zvažována varianta vytvoření nového kodexu civilního práva procesního. Bylo však vzato v úvahu, že tak rozsáhlou změnu není vhodné uspišit a učinit bez široké diskuze se všemi dotčenými subjekty a orgány, a též proto, že v situaci, kdy se právnické profese budou muset přizpůsobovat nové hmotněprávní úpravě, přispěla by zcela nová procesněprávní úprava k nestabilitě a nepředvídatelnosti.

---

²² Věcný záměr zákona o nesporném řízení soudním.